

КУДА ИЗ САМОЋЕ?

Ђорђе Сладоје, *Силазак у самоћу*, „Филип Вишњић”, Београд 2015

Од својих књижевних почетака Ђорђе Сладоје је имао постојан основни песнички рукопис и доживљај света. Као што је у ужем смислу тачно приметио Михајло Пантић, Сладоје је „нееволутиван песник, који ствара по логици варијације релативно сведених, основних лирских тема”.¹ Међутим, у обради тих веома личних, али у исти мах често и историјских тема, Сладоје је, као што је истакао Ранко Поповић, „*ире-йейнички* осјетљив на знаке времена и традиције подједнако”.² Али времена се мењају, као и смисао традиција у њима, а те промене су биле дубље и оштрије у глобалним политичким и технолошким размерама, као и у свакодневном животу, током двадесетог и почетком двадесет првог века него у неколико претходних векова. Отуд и значајна разноликост уметничких светова у Сладојевом постојаном песничком рукопису.

Рођен 1954. године у Клињи код Улога, у Горњој Херцеговини, Сладоје је завршио гимназију у Сечњу, а студије социологије у Сарајеву, где је живео до доласка у Врбас и Нови Сад. У тако различитим окружењима он је тражио суштинска обележја свог времена у светлости успомена на рано дечаштво и младост. А успомене се, дакако, већ саме по себи мењају у зависности од околности у којима се дозивају, као што се и урбани амбијент градских средина у којима је Сладоје провео своје зреле године драстично мењао пре и после грађанских ратова у нашим просторима. У знаку тих промена у дозивању успомена Сладојева последња збирка је нов, иако песнички препознатљив одјек његових ранијих песничких остварења.

Сусрет руралне и урбане културе помаља се у том одјеку у наглашеној метафоризацији песничког говора, као и у оштрим религиозним сучељавањима са савременим светом. То се јасно види већ у уводној молитвеној песми „Богојављење”, у којој неки наш савремени искушеник покушава да послушне Божији глас, чекајући „да му се јави / Баш онај кога заборави”.³ Али:

*Из дрвореда једва чујно
Гласне се већар алилујно
Ал никоџ нема осим шјује
Која и швоју шјузу снује (10).*

¹ Видети: Ранко Поповић, „Искупитељска милост пјесме”, *Лейойис Машице српске*, књ. 472, св. 5, новембар 2003, 782.

² Ранко Поповић, *Завјејно йамћење йјесме*, Завод за уџбенике и наставна средства, Источно Сарајево 2007, 368.

³ „Богојављење”, *Силазак у самоћу*, 9. У даљим наводима стихова из ове збирке бројеви страница дати су у основном тексту у заградама.

Као да само још једна четинарска биљка, „туја”, смрекуша, чује онострани зов у нашем информатичком свету – остављајући отворено питање колико ће га дуго још и она моћи да разазнаје с обзиром да нам се већ и „ветар” тек „гласне (...) алилујно”. Да ли је можда и глас у славу Божију постао наговештај духовног и осећајног смака света?

Многе друге песме у овој збирци дозивају се с оностраним светом посредством ове или оне биљке, ове или оне зверке, или неутешних јада детињства. У песми „Сагињање” отац позива сина да се сагне, да учини поклоњење” своје да би могао крочити у „храм срушеног дома” и пољубити:

*Крстџачу нахерену
На ѓробљу далекоме
И црквицу на длану (39).*

Дакле, да би могао сагледати урушавање свог света, које иначе само биљке виде, јер могу:

*Зовину џајну
Молиџвен џајаџи влаџи
У сред ѓрмљавине чуџи (40).*

У „Пастирској тлапњи” неки наш савремени несретник препознаје све оно што се у „неповратно сурвало”:

*У џровалије деџињсџива,
У врџилоџ заборава (41).*

У исти мах он се пита како би могао „придићи очеву кућу”, „гробље оплевити” и „крстаче исправити”(41)? Можда васкрснућем свог иконског доживљаја биљног и животињског света, јер ће тако и „гнезда у воћњаку”:

*Цвркуџним брујем
Окадиџи (41).*

Али та рурална молитва у урбаном свету тугаљиво се заокружује:

*А сџадо
Ко јоџ џиџи
Жели ли оно
Оваквоџ џасџира (42).*

И у песми „Наше буне” Сладоје сумњичаво призива своје успомене као могућне путоказе у духовно обесмишљеној, рационално и информатички „сређеној” садашњости у којој „и не живимо” – а „жао” нам је „мрети” (65). На сличан начин савремени свет се дочарава и у песми „Сретење” у личном колико и онострано космички бојеном ироничном просветљењу:

*Ево дана њо ком се мери
Сунчева милосј сенком звери (11).*

Обраћајући нам се тако *sub specie aeternitas*, Сладоје назначује сурове расколе и терористичке обрачуне глобалних размера, који у новије време већ дуго бауљају афричким и азијским просторима. Отуд су овде на окупу и векови свакојаких људских посрнућа – као и нагони да се од њих побегне:

*Узалуд ѿражи међу нама
Мајка божјица од давнина
Бар једноџ налик на своџ сина (11).*

Другим речима, *Силазак у самоћу* призива чуда у једном духовно и емотивно испражњеном свету.

У том призивању огледају се понекад и наши разнолики доживљаји животиња. Дакако, и у свакодневном језику човек може бити љут као рис, веран као пас, лукав као лисица, може и од муве правити медведа, па чак и слона. У аналогним сугестивним примислима трепери животињски свет и у стиховима Сладојеве песме „Наше животиње”. Ту је, на самом почетку, слика савременог урбаног света у коме студен „из свега бије” и у коме песнику, као што каже мајци, можда понајвише недостају „наше животиње” (34). И то као знамење које слуги изгубљено заједништво:

*Тојлину овчијеџ сјада
Збијеноџ у шумарку,
Под једним руном,
Око једноџа звона
Ко у њећини оној
Где Боџорођенче сјава (43).*

Овај вапај за заједништвом снажно одјекује у контексту савремених политичких, националних и верских раскола, раздора, бомбашког и бомбардерског тероризма, као и избеглиштва у незапамћеним размерама. А у сличном духу одзивања и потмули призивак чежње за трпељивошћу оличене у погледу „крављих очију”:

*Које израцијају псовке
Уврете и ударце
Као да кажу
Само ти синко
Ради свој псоао (34).*

Два последња стиха је поодавно изговорио стари Вукашин из Клепаца, док му је неки усташа у Јасеновцу сецкао парче по парче тела. Касније је тај усташа, као пацијент неуропсихијатра доктора Неде Зеца, признао да су га те речи његове жртве излудиле, а доктор Зец је то забележио и објавио. С те тачке песма креће у „раздраганост / јарића и јагњади” и сушту „ждребећу радост”:

*Која за виши смисао не мари
Нији разлоге изражи (34).*

Да ли да данас више завидимо тој благости „очију крављих / Које праштају псовке / Уврете и ударце” или песнику који је, ипак, и поред свих слутњи духовних и емотивних осујећења у савременом свету, смогао снаге да тако види те кравље очи? Укратко, ове песме постављају питање куда из самоће – у скептицизам, у религију, у детињство, или у дружење с биљним и животињским светом, али то оштро постављено питање остаје на крају отворено.

Светозар КОЉЕВИЋ

ПРИЗМАТИЧНА ПРИРОДА КЊИГЕ ДУБОКЕ ОДАНОСТИ ЈОВАНУ БИЈЕЛИЋУ

Јован Бијелић (1884–1964): зборник радова поводом обележавања педесетих година од смрти уметника, Галерија Матице српске, Нови Сад 2015

Издавачки подухвати настали дуготрајним, систематичним и савесним деловањем одређеног броја научноистраживачких посвећеника одувек су, макар у свести аутора ових редова, евоцирали слику кошнице као простора изразитог стваралачког ентузијазма проистеклог из тела њених беспрекорно организованих становника. Поред тога што се оваква аналогија остварује у погледу ваљано оркестрираних и усмерених творачких напора обеју поредбених страна, пчела и научних радника, она се успоставља и на симболичкој равни, кроз чињеницу да се животиње – хипостазе вредноће доводе у везу, особито у хришћанској иконографији, са разборитошћу и речитошћу – својствима подједнако